

Geografie voleb

Kostelecký, T. (2000) *Volební systémy a politický konflikt v prostoru*. In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. (ed.) Stát, prostor, politika. Přírodovědecká fakulta UK, Praha, str. 242-262.

stručný obsah článku:

V úvodu článku autor polemizuje nad významem slov demokracie a vláda respektive nad slovem vládnout. Je zřejmé, že ačkoli obyvatelé daného území mohou svůj vliv na formování zákonů a vlád prosazovat nejrůznějšími způsoby, jedním z nejvýznamnějších mechanismů prosazování jejich vlivu jsou volby. Volby mají oproti jiným formám prosazování vlivu dvě hlavní odlišnosti: názor všech obyvatel daného území splňující kritéria občanství má stejnou váhu a dále výsledky voleb přímo ovlivňují složení zákonodárných orgánů.

Následuje část, kde se autor věnuje jednotlivým volebním systémům a jejich typům. Úloha volebních systémů spočívá v tom, že výsledky hlasování „převádí“ do složení zastupitelských sborů. Klasifikace volebních systémů rozpoznává dva základní typy, které jsou protikladné a to systém většinový a systém poměrného zastoupení. Většinový volební systém vychází z přesvědčení, že voličům má vládnout, popřípadě je zastupovat ten, který má mezi nimi největší podporu. Může být využíván jak při volbě jednotlivce do exekutivní funkce, tak i při volbách do kolektivních zákonodárných orgánů. Volební systém poměrného zastoupení vychází z představy, že složení zvoleného orgánu má odrážet složení společnosti. Voliči nedávají hlas individuálním kandidátům, ale volebním stranám. Ve skutečnosti neexistují pouze tyto dva volební systémy, ale celá škála volebních systémů. Většina reálně používaných systémů se nachází někde v prostoru mezi dvěma těmito typy.

Dále se autor věnuje různým variantám zmíněných volebních systémů. Jednotlivé varianty většinového systému se liší jednak způsobem, jakým se určuje, kdo má největší podporu (rozlišujeme pluralitní systém a systém absolutní většiny) a jednak počtem mandátů přidělovaných v jednom volebním obvodu („klasické“ většinové systémy jsou jednomandátové, ale existují i vícemandátové). Mezi typy volebních systémů většinového zastoupení patří systém single-transferable vote, který se používá v Irsku. Většina volebních systémů poměrného zastoupení je typická používáním stranických kandidátek (rozlišujeme přísně vázané, vázané a volné kandidátní listiny), které pomáhají politickým stranám podstatným způsobem vstupovat do mechanismu výběru kandidátů na zastupitelská křesla. Jednotlivé typy poměrného volebního systému se můžou lišit ve způsobu určování počtu mandátů pro jednotlivé strany (např. d'Hondtův systém, který zvýhodňuje velké strany nebo systém, který naopak zvýhodňuje menší strany, který navrhl Andre Saint Lague).

Další část se věnuje vlastnostem jednotlivých volebních systémů, kritériím a postupům při vymezování volebních obvodů a politické souvislosti, výhodám a nevýhodám politických systémů. Mezi výhodami většinového systému jsou jmenovány např.: srozumitelnost pro voliče, možnost voličů odvolat poslance (např. ve Velké Británii), omezení vlivu politických stran, potlačování extrémistických stran a podpora umírněných stran, politické strany jsou nuceny vytvářet předvolební a nikoli povolební spojení a koalice, vytvoření stabilní vlády, omezení populismu stran a spojení moci s odpovědností, zabraňování politizaci státní správy a dlouhodobému rozdělení jednotlivých státních institucí mezi „sféry vlivu“ jednotlivých stran. Mezi výhodami systému poměrného zastoupení jsou jmenovány: složení parlamentu se blíží volebním výsledkům, všechny hlasy voličů hrají roli, žádný „nepropadá“, zastoupení menšin v parlamentu, vyloučení manipulace s volebními obvody, není nutné dělat doplňující volby.

Volební výsledky mohou být ovlivněny způsobem jakým jsou vymezeny volební obvody. Existují dva typy manipulací s volebními obvody. V prvním typu se vymezují nestejně velké volební obvody - dochází k diskriminaci voličů z velkých obvodů, protože v nich je na získání mandátu nutno odevzdat více hlasů než v obvodu menším. Druhý typ manipulace spočívá ve vymezení takových volebních obvodů, kde je při přepočtu hlasů na mandáty zvýhodňována jedna strana oproti jiným. Aby se zabránilo manipulaci s volebními obvody, je nutné buď vyjmout vymezení volebních obvodů z pravomoci exekutivy nebo stanovit jasná pravidla při vymezení obvodů, která by manipulaci zabránila.

Poslední část se věnuje vývoji volebních systémů ve střední Evropě po pádu komunismu. Popsán je vývoj v Polsku, Maďarsku, Česku a Slovensku.

komentář:

Uvedený článek na mě při čtení působil jako kdybych četla studijní materiál. Autor se nepřiklání na stranu ani jednoho ze dvou volebních systémů, jeho pohled je neutrální. Vždy uvádí pohled z obou stran a proto je těžké s ním nějakým způsobem polemizovat. Článek popisuje mnoho rozdílů mezi většinovým a poměrovým volebním systémem, výhody a nevýhody každého z nich. Zajímavá je část o vymezení volebních obvodů a jejich vliv na celkový výsledek voleb.

Myslím si, že článek je velmi přínosný a ráda jsem si ho přečetla.

otázky:

Změnili byste současný volební systém s České republiky? Případně jak?

Pokud by se změnil volební systém, došlo by tím i ke změně rozložení politické moci v daném státě?

Co konkrétně by pro český volební systém znamenala diskutovaná přímá volba prezidenta?

Jehlička, P., Sýkora, L. (1991) *Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920 – 1990)*. Sborník ČGS, 96 (2), str. 81-95.

stručný obsah článku:

Článek se zabývá podobností územní diferenciace volební podpory některých tradičních politických stran v České republice ve volbách do Federálního shromáždění v roce 1990 s výsledky voleb do poslanecké sněmovny Národního shromáždění v letech 1925 a 1935. Sledování je zaměřeno na vývoj a stabilitu volební podpory politických stran přičemž autoři vychází hlavně z podchycení územní diferenciace volební podpory. Cílem článku je ukázat souvislost mezi výsledky voleb do Federálního shromáždění 1990 a volbami do poslanecké sněmovny Národního shromáždění v letech 1920 až 1946. Autoři sledují podporu čtyř politických stran, kterými byly: Československá strana lidová (ČSL), Československá strana socialistická (ČSS), Československá sociální demokracie (ČSSD) a Komunistická strana Československa (KSČ). Tyto politické strany byly součástí politické scény po celé sledované období.

Poté následuje analýza územní stability volební podpory. Autoři vymezují území volební podpory politických stran, to je území, kde politické strany získaly více jak 50% z celkového počtu hlasů získaných stranou v daných volbách a území stabilní volební podpory politických stran, tj. území, kde daná strana vykazovala volební podporu ve všech uvedených volbách. Následně jsou analyzovány tradiční oblasti volební podpory jednotlivých stran: Československá strana lidová (většina území jižní Moravy, venkovské osídlení, vyšší procento ekonomicky aktivního obyvatelstva v primárním sektoru), Československá strana socialistická (oblast východních Čech, Praha a její těsné zázemí a mikroregion Brna, později i Plzeň a její

těsné zázemí, strana je tedy nejvíce podporována ve velkých městech a hustěji osídlených oblastech), Československá sociální demokracie (významné přesuny jádrových území s nejintenzivnější volební podporou - prvním důvodem je vznik KSČ, druhým poválečný vývoj a odsun Němců, těžiště volební podpory se přesunulo do pánevních okresů Středočeského kraje a do oblasti východních Čech) a Komunistická strana Československa (poválečná expanze z tradičního Kladenska do celého pohraničí, do té doby obývaného Němci a oblast Ostravska).

Poslední část se zabývá analýzou koncentrace volební podpory, používá dva ukazatele a to míru územní koncentrace a míru úspěšnosti. Snaží se charakterizovat na jak velkém území získaly politické strany v jednotlivých volbách určitou poměrnou část hlasů. Analýza nám umožní popsat rozdíly mezi voličskými základnami jednotlivých stran z hlediska územní koncentrace a vyhodnotit jejich vývoj. Z hlediska vývojového srovnání je stupeň diferenciací do jisté míry podmíněn počtem územních jednotek. Nižší počet okresů v roce 1990 je základem menšího rozrůznění než by bylo dosaženo na řádovostní úrovni odpovídající soudním okresům. Autoři dochází k závěru, že volební základna Československé strany socialistické je značně územně koncentrovaná, jedná se o velká města, aglomerace a silně urbanizované prostory. Československá strana lidová má jádro své politické podpory hlavně ve venkovských oblastech. Komunistická strana Československa se vyznačuje nejnižší územní koncentrací po 2. světové válce, tato skutečnost je podmíněna velmi nízkou mírou volební úspěšnosti KSČ, nejnižší volební podporu má tato strana v největších městech a hustě osídlených okresech.

Závěrem lze říci, že vstupní hypotéza se do jisté míry potvrdila - tedy, že se území, v nichž získaly sledované strany rozhodující část volební podpory ve volbách do Federálního shromáždění 1990, korespondují s tradičními jádry politické podpory jednotlivých stran.

komentář:

Autoři článku ve svých analýzách ukázali určitou stabilitu regionální diference podpory sledovaných volebních stran v určitém období. Územní podpora politických stran je výsledkem řady historických, sociálních a kulturních souvislostí, které ve společnosti utvářejí vazby mezi politickými stranami a jejich voliči. Ovlivnit systém územní stability volební podpory může svým způsobem také nízká účast voličů ve volbách.

Jelikož článek vyšel v roce 1991, tak si myslím, že by mohlo být zajímavé, kdyby někdo na tento text navázal a pokračoval v dalším popisu systému územního vývoje politické podpory stran, aby se výše zmiňovaná analýza více přibližovala současné době. Bylo by dobré do výzkumu zařadit i současné politické strany, které jsou zastoupeny v poslanecké sněmovně.

otázky:

Jaké politické strany si rozdělily volební podporu na území, kde byla v minulosti nejsilnější politickou stranou Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (tzv. agrární strana)?

Můžou socioekonomické charakteristiky ovlivňovat volební výsledky?

Jak moc se budou lišit ukazatelé územní koncentrace volební podpory jednotlivých politických stran v roce 1990 a v současné době?